

THESIS XV.

Immediata visio Dei ut in se est, nobis tamquam ultimus finis in revelatione proposita ac promissa est.

« Verbum Dei revelatum, in ss. Scripturis et in praedicatione di-
» sertaque declaratione Ecclesiae catholicae propositum manifeste docet,
» intuitivam visionem Dei, ut in se est, in praesenti ordine constituere
» supremam beatitudinem creaturarum rationalium. »

Quomodo Deus sit necessario finis ultimus omnis crea-
turae et speciali modo creaturae rationalis, explicabimus
alio loco opportuniore, ubi considerabimus Deum, quatenus
est *summum bonum*; hic solum spectamus modum cogni-
tionis Dei per visionem intuitivam, quam supernaturalem
esse ex superioribus constat, et ad quam Deum creature
suas rationales evehere voluisse, nunc ex revelatione de-
monstrandum est.

I. Consideramus revelationem, ut in Scripturis consi-
gnata est.

1º Tamquam hereditas filiorum et tamquam fructus,
merces, corona sanctificationis supernaturalis describitur
vita aeterna. « Habetis fructum vestrum in sanctificatio-
nem, finem vero vitam aeternam... Gratia autem Dei vita
aeterna, in Christo Iesu D. N. » Matth. XIX. 29; XXV. 46;
Marc. X. 30; Io. III. 16; VI. 40; X. 28; XVII. 2;
Rom. VI. 22; Gal. VI. 8; 1. Tim. I. 16; Tit. I. 2; Iac. I. 12;
1. Pet. III. 22; Apoc. II. 20. Haec vita aeterna est Deus
ipse non solum ut causa efficiens, sed etiam ut obiectum be-
atificans. « Dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum,
et simus in vero Filio eius. Hic est *verus Deus et vita
aeterna* » Io. I. 4; XIV. 6; Col. III. 4; 1. Io. V. 20. Vita ea-
dem aeterna describitur ut *regnum Dei*, *regnum coelorum*,
quo Deus regnabit glorificatus in omnibus sanctis tamquam
in sua imagine, et omnes intrabunt in regnum Dei ad pos-
sidendum regnum, regnantes cum Deo et in Deo, parti-
cipatione gloriae eius glorificati a Deo, ut Deus sit omnia
in omnibus. « Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Pa-
tris eorum; » « et regnabunt (*βασιλευσουσι* reges erunt) in

saecula saeculorum; » « in Christo omnes vivificabuntur...
cum subiecta fuerint illi omnia, tunc et ipse Filius (caput
cum omnibus membris) subiectus erit ei, qui subiecit sibi
omnia, ut sit Deus omnia in omnibus » Matth. V. 3. 10;
VIII. 11; XIII. 43; XXV. 34; 1. Cor. VI. 9. 10; XV. 28;
2. Tim. IV. 18; 2. Pet. I. 11; Apoc. XXII. 5. Quare haec
vita et hoc regnum aeternum est *gloria Dei in sanctis
suis, aeternum gloriae pondus, immarcescibilis gloriae cor-
ona*, seu suprema in hoc ordine gloria Dei externa per
gloriam filiorum Dei ipsis internam, quae revelabitur in
eis. « Momentaneum et leve tribulationis nostrae supra mo-
dum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in
nobis; » « non sunt condignae passiones huius temporis ad
futuram gloriam, quae revelabitur in nobis; » « cum Christus
apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum
ipso in gloria » (1); « et ego (Filius Dei) claritatem ($\tauην
δοξαν$) quam dedisti mihi, dedi eis... volo ut ubi sum ego,
et illi sint mecum, ut videant claritatem, quam dedisti
mihi » Io. XVII. 22. 24; Rom. V. 2; VIII. 18; 2. Cor. IV.
17; Col. III. 4; 1. Pet. V. 4. Haec vita, hoc regnum, haec
gloria, est *gaudium Domini*, in quod ingrediuntur servi
fideles, *gaudium Domini manet in ipsis plenum* (2) Matth.
XXV. 21. 23; Io. XV. 11; XVII. 13; cf. XVI. 22. 24. Hoc
gaudium praesupponit *absentiam omnis mali* Apoc. VII.
16. 17; XXI. 4. et constituitur *plenitudine omnium bonorum* Domini Matth. XXIV. 47; Luc. VI. 38. Sub alio sche-
mate exhibetur ut coena nuptiarum agni Apoc. XIX. 7-9;
ut convivium in mensa Domini, ubi beatitudine saturabun-
tur; ut potatio ex fontibus vitae aeternae Matth. V. 6;
XXVI. 29; Luc. XXII. 30; Apoc. VII. 17; XXI. 6.

2º Est itaque Deus ipse obiectum, cuius participatione
et communicatione et fruitione omnes sancti vivunt vitam
beatam, et regnant, et glorificantur, et gaudent gaudio Do-

(1) Οταν ὁ Χριστός φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς συν ἀντῷ
φανερωθῆσθε ἐν δοξῇ.

(2) Εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν του χωρίου σου — ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν
μεινῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ — ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν την ἐμην πεπλη-
ρωμένην ἐν αὐτοῖς.

mini, et replentur ubertate bonorum et saturantur in perpetuas aeternitates. Nunc autem quaeritur, quo modo apprehendant et possideant Deum ut obiectum suae plenae beatitudinis? Eadem revelatio in qua nobis manifestatur et promittitur illa vita aeterna, etiam nos docet modum possessionis et fruitionis esse per intuitivam visionem Dei, ut in se est.

Distinet Paulus 1. Cor. XIII. 8-12. declarat hanc intuitionem comparando eam non solum cum cognitione naturali sed etiam cum scientia fidei, cuiusmodi in hac vita esse potest. « Scientia (huius praesentis imperfectionis) destruetur » (γνωσίς καταργηθεται). Destruetur autem non privatione perfectionis, sed secundum quod imperfecta est, per elevationem ad perfectam cognitionem in alio superiori ordine: « ex parte enim cognoscimus et ex parte prophetamus; cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est » (1). Haec scientia, quae comparate prae futura dicitur imperfecta (ἐκ μερους), est omnis scientia, etiam supernaturalis et perfectissima huius vitae; dicitur enim ab Apostolo ita imperfecta scientia et ex parte, etiam « si habuero prophetiam, et neverim mysteria omnia et omnem scientiam, et si habuero omnem fidem » v. 2. Imperfectio autem huius et perfectio futurae cognitionis est intestina ex ipso modo cognoscendi. Nam « videmus nunc per speculum in aenigmate; tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte; tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum » (2).

Tria dicuntur de cognitione praesentis temporis. a) Tota haec divinorum cognitio licet supernaturalis est *per speculum*, h. e. cognitio rerum non immediata in se ipsis, sed mediata per aliud medium. Hinc quia tota nostra divinorum cognitio est per speculum, hoc speculum non possunt esse nisi creaturae praecognitae (cf. supra th. II. XIV.). b) Propterea haec nostra cognitio divinorum est *in aenigmate*;

(1) Οταν δε ἐλθῃ το τελειον, τοτε το ἐκ μερως καταργηθεται.

(2) Βλεπομεν γαρ ἀρτι δι ἐσοπτρου ἐν αἰνιγματι, τοτε δε προσωπον προς προσωπον, ἀρτι γνωσκω ἐκ μερους, τοτε δε ἐπιγνωσματι, καθως και ἐπεγνωσθην.

h. e. analogica, per similitudines creatorum (1), non autem cognitio rerum divinarum, ut sunt in se ipsis. c) Hoc ipso cognitio est *ex parte*, imperfecta nimirum.

Iam his imperfectionibus opponitur in altero membro perfectio visionis Dei, quae nobis promittitur pro vita futura. Cognitioni mediatae et analogiae opponitur visio *facie ad faciem*. Haec autem evidenter est visio immediata Dei in se ipso seu intuitiva, atque hoc ipso visio Dei, ut in se est. Nam a) phrasis haec, *facie ad faciem*, ex hebraico usu loquendi derivata (2), semper significat immediatam praesentiam personae ad personam. Unde *videre facie ad faciem*, vel *videre faciem* significat immediatam personae intuitionem in se ipsa, plerumque cum adsignificatione intimae familiaritatis simul et gratiae, quae a maiori concedatur minori. Dixi hanc esse significationem locutionis, *videre facie ad faciem*; non tamen ideo terminus *facie ad faciem* si coniungitur cum aliis verbis, per se significat *visionem*, quamvis semper exprimat immediatam praesentiam. Sic « loquebatur Dominus ad Moysen *facie ad faciem*, sicut solet loqui homo ad amicum suum » Exod. XXXIII. 11; nihilominus tamen Deus eidem Moysi declarat: « non poteris *videre faciem meam*; non enim videbit me homo, et vivet. » Cf. Irenaeum l. IV. c. 20. n. 9. Ita etiam explicatur locus alter: « ore enim ad os loquar ei, et palam, et non per aenigmata et figuratas Dominum videt » (3) Num. XII. 8. cf. Deut. V. 4.

(1) Αἰνιγμα respondet penes LXX. hebraico קִידָה. Quando adhibetur de sermone, αἰνιγμα est sermo sub sensu suo obvio habens sensum profundiorem absconditum; unde etiam res, per quas tamquam per similitudines pervenitur ad alias res absconditas et ad mysteria cognoscenda, dicuntur aenigmata. Cf. Num. XII. 8; Prov. I. 6; Sap. VIII. 9; Ecclesi. XXXIX. 3.

פְנֵים אֶל־פְנֵים (2)

(3) Ex hoc loco aliqui concluserunt, Moysi in hac vita concessam fuisse, licet solum transeunter, visionem Dei intuitivam. Sed collato altero textu Exod. XXXIII. 20. id dici non potest; nec illis verbis aliud continetur, quam comparatio manifestationis intellectualis sublimioris Moysi factae cum aliis magis symbolicis manifestationibus in prophetis. He-

Sed b) apud Paulum illam visionem facie ad faciem esse intuitivam, multo adhuc clarius est ex parallelismo membrorum; opponitur enim haec visio cognitioni mediatae et analogiae.

Potissimum vero c) hic sensus demonstratur ex altero membro. Praesenti enim cognitioni quae est ex parte, opponitur visio futura, qua cognoscemus Deum, sicut cogniti sumus a Deo. Non potest comparatio intelligi de aequalitate perfectionis in nostra et in divina visione; sed tamen clare exprimitur perfectio nostrae visionis Dei ut in se est, atque adeo essentiae et totius perfectionis quae in Deo est. Quod quidem etiam intelligitur ex oppositione ad cognitionem, quae est ex parte. Sicut ex eo quod praesentis vitae cognitio est mediata et analogica (per speculum in aenigmate), consequitur, quod eadem cognitio est ex parte; ita in eo quod futura visio est facie ad faciem, continetur, quod per eandem cognoscemus Deum, sicut et cogniti sumus, h. e. perfecte, ut in se est. Necessario ergo visio facie ad faciem penes Paulum intelligitur visio Dei immediata in se ipso seu visio intuitiva.

Eodem sensu 2. Cor. V. 6-8. « peregrinari a Domino » et « ambulare per fidem » in vita praesenti, opponitur ei, quod in vita futura erit perpetua « praesentia ad Dominum » et status « visionis » (1).

Doctrina et ipsa verba Apostoli gemina sunt doctrinae et verbis ipsius magistri Christi Iesu: « beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt » Matth. V. 8; « dico vobis, quia angeli eorum in coelis semper vident faciem Patris mei, qui in coelis est » ib. XVIII. 10.

braice Num. XII. ita legitur: פֶה אַל־פֶה אָקְרֵבָבוּ וּמִרְאָה וְלֹא בְחִידָת וְתִמְנָת יְהֹוָה יְבִיט Verti ad litteram potest: ore ad os loquar (loquor) in eo (ei) et secundum visionem et non in aenigmatibus, et speciem (figuram quae h. l. ad visum corporeum referri videtur) Domini videbit (videre solet).

(1) Οτι ἐνδημουντες ἐν τῷ σωματι ἐκδημουμεν ἀπο του κυριου δια πιστεως γαρ περιπατουμεν, οὐ δια εἰδους· θαρρουμεν δε, και εύδοκουμεν μαλλον ἐκδημησαι ἐκ του σωματος, και ἐνδημησαι προς του κυριου. Advertas quae ad opposita parallela ἐκδημησαι ἀπο του κυριου — ἐκδημησαι ἐκ του σωματος, ἐνδημησαι προς του κυριου — ἐνδημησαι ἐν τῷ σωματι.

3° In promissionibus Iesu Christi Matth. V. quae sunt velut deuteronomium ac complexus novi et aeterni Testamenti, hac visione Dei, « beati quoniam ipsi Deum videbunt », continetur tamquam resultans formalis effectus regnum coelorum, consolatio ex omni fletu et luctu, plena saturitas famis et sitis iustitiae, perfectio adoptionis filiorum: « beati quoniam ipsorum est regnum coelorum, merces copiosa in coelis, quoniam ipsi consolabuntur, saturabuntur, filii Dei vocabuntur » Matth. V. Adoptio haec filiorum iam in hac vita est per internam transformationem et per participationem divinae naturae, atque adeo per elevationem ad supernaturalem similitudinem cum Deo 2. Pet. I. 4; Io. I. 13; III. 6; Iac. I. 18; 2. Cor. V. 17; Gal. VI. 15; Eph. IV. 23; 1. Io. III. 9; sed nunc est adhuc velut occulta et in suis effectibus nondum plena; in futuro plenam expectamus et in omnibus effectibus manifestatam. « Accepistis Spiritum adoptionis filiorum... ipse enim Spiritus testimonium reddit Spiritui nostro, quod sumus filii Dei; si autem filii et heredes. » Attamen « expectatio creaturae revelationem filiorum Dei expectat... et ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum expectantes » Rom. VIII. 15-24. Haec plena et manifestata adoptio et assimilatio filiorum est in visione beatifica. « Nunc filii Dei sumus; et nondum apparuit, quid erimus; scimus, quoniam cum apparuerit (ἐάν φανερωθῇ), similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est » 1. Io. III. 2.

II. Intuitiva haec visio Dei sicut in Scripturis revealatur, ita eius veritas, ne de sensu Scripturarum dubium esse possit, explicite definita est ab Ecclesia. Animadversione autem dignissimum est, controversiam non fuisse de ipsa visionis intuitivae veritate in se, sed solum de modo vel tempore ad illam pervenienti; adeo nempe universalis et constans erat consensus in veritatem ipsam clare in Scripturis expressam. Occasione vero condemnationis huiusmodi errorum visio ipsa intuitiva Dei distinctius declarata est.

1° Maxime perspicua est doctrina in Constitutione dogmatica Benedicti XIII. « Definimus... quod (omnes beati) post Domini Nostri I. C. passionem et mortem viderunt et vident divinam essentiam visione intuitiva et etiam fa-

ciali (1), nulla mediante creatura in ratione obiecti visi se habente, sed divina essentia immediate se, nude, clare et aperte eis ostendente, quodque sic videntes eādem divinā essentiā perfruuntur, nec non quod ex tali visione et fruitione eorum animae qui iam decesserunt, sunt vere beatae et habent vitam et requiem aeternam » *Constit. Benedictus Deus* (Bullar. Roman. T. III. P. II. p. 214; Raynaldi Annales ad ann. 1336. n. 3. Confer ibi n. 4. seqq. tractatum ipsius Pontificis Benedicti de eodem argumento).

Haud diu post hanc definitionem idem Pontifex inter errores, quos Armenos euirare iussit (anno 1341.), hunc recenset octavum: « quod Armeni dicunt, quod animae puerorum baptizatorum et animae multum perfectorum hominum... non videbunt Dei essentiam, quia nulla creatura eam videre potest; sed videbunt claritatem Dei, quae ab eius essentia manat, sicut lux solis emanat a sole, et tamen non est sol... (2) et in hoc dicunt, quod consistit sanctorum

(1) In edd. Concil. Hard. VII. p. 1560; Mansi XXV. p. 987. pluribus truncatis haec ita sunt: « viderunt et vident et videbunt divinam essentiam immediate, se bene et clare et aperte illis ostendentem. » Sed tum in Bullario tum apud Raynaldum textus est plenior, ut eum citavimus.

(2) Iam s. Gregorius M. quem inferius citabo, noverat aliquos « minori inquisitionis subtilitate » deceptos, qui negata visione essentiae divinae, beatis assererent solummodo visionem claritatis a Deo distinctae.

Nec satis equidem video, quomodo Theodoreetus ab hac praepostera sententia excusari queat, nisi forte explicetur negasse solum visionem sensilem, de quo alibi dicemus. In dialogo de Incommutabili T. IV. p. 12-15. haec est Theodoreti doctrina. Sicut patriarchae et prophetae non naturam divinam sed aliqua eius symbola viderunt, ita intelligentiam esse de angelis, quando dicuntur semper videre faciem Patris (Matth. XVIII. 10.). « Non enim vident divinam essentiam incircumscriptam, incomprehensibilem, menti incomprehensam, et omnia comprehendentem; sed (vident) gloriam quandam ipsorum naturae adtemperatam, οὐ γὰρ τὴν θειὰν οὐτε τὸ ὄφελον... ἀλλὰ δοξαν τινα τῇ αὐτῶν φυσει συμμετουμένην. Nec quidquam proficitur ex eo, quod Theodoreetus ad Ephes. II. 7. admittit in coelo visionem facie ad faciem; nam id ibi innuit, et ad 1. Cor. XIII. 12. expresse dicit, intelligendum esse de visione non divinae sed humanae naturae Christi. Huiusmodi errorem constat deinceps saeculo XIV. inter Graecos propagatum fuisse duce Gregorio Palama a monachis, qui se ipsos ἡσυχαστας vocantes a suo oppugnatore Barlaamo dicti sunt ὅμφαλοφυγοι, de quibus lege Petavium de Deo l. I. cc. 12. 13. et Allatum de Consens. l. II. c. 17. n. 2. Simile aliquid Palamitis istis

perfectorum et puerorum baptizatorum beatitudo » (apud Raynald. anno 1341. n. 51.). Armeni in Concilio viginti novem Episcoporum et aliquot magistrorum Ecclesiae, abbatum et archipresbyterorum licet negarent plerosque illos errores esse suos, eos tamen condemnarunt ut haereticos. De hoc autem errore octavo ita loquuntur: « hoc quod dicit quia non videbunt essentiam Dei etc., contrarium est evangelicae et apostolicae doctrinae, quibus credit Ecclesia Armenorum » (citant textus Matth. XVIII. 8. sqq. 1. Cor. XIII. 8. sqq.; 1. Io. III. 2. et orationes suas liturgicas, in quibus postulatur visio Dei). Porro aiunt: « quia videbimus essentiam, magnitudinem, claritatem, sapientiam et bonitatem eius, quae omnia in Deo Deus sunt; tamen non tantum, quantum ipse se videt... Quamvis diversos gradus ponimus in visione divinae essentiae, tamen non in claritate quae non est Deus (i. e. in visione claritatis a Deo distinctae), ut videtur dicere in articulo; quia claritas Dei, et omne quod essentialiter est in Deo, Deus est. Et differentiam graduum visionis Dei sic dicimus, quoniam essentia Dei videbitur et diligitur intensius ab uno quam ab alio, quia quemadmodum virtus intellectualis unius magis erit perfecta lumine gloriae quam alterius, tanto magis videbit unum et eundem Deum; sicut in sensilibus etiam unus et idem sol a multis plus et minus videtur secundum quantitatem virtutis visivae » (Mansi XXV. p. 1196. sq.).

Ante Benedictum XII. in Concilio Viennensi supponitur universalis professio christiana huius intuitivae visionis Dei, dum proscribitur error Beguardorum: « quod anima non indiget lumine gloriae ipsam elevante ad Deum videndum et eo beate fruendum » (Clementin. l. V. tit. 3. c. 3.). Eadem est suppositio et explicita doctrina Concilii Florentini in decreto unionis. « Definimus illorum animas (qui nullam peccati maculam post baptismum incurserunt, et animas perfecte purgatas) in coelum mox recipi, et intueri

Angustinus Steuchus Eugubinus commentus est de luce et gloria a Deo manante Opuse. de rebus incorpor. (Opp. ed. Paris. 1578. T. I. p. 93. 94.).